YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

24 päivänä maaliskuuta 2009 *

Asiassa C-445/06,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Bundesgerichtshof (Saksa) on esittänyt 12.10.2006 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 6.11.2006, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Danske Slagterier

vastaan

Saksan liittotasavalta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, M. Ilešič ja A. Ó Caoimh sekä tuomarit G. Arestis, A. Borg Barthet (esittelevä tuomari), J. Malenovský, J. Klučka, U. Lõhmus ja E. Levits,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

julkisasiamies: V. Trstenjak,
kirjaaja: hallintovirkamies K. Sztranc-Sławiczek,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 21.5.2008 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Danske Slagterier, edustajanaan Rechtsanwalt R. Karpenstein,

– Saksan hallitus, asiamiehinään M. Lumma ja C. Blaschke, avustajanaan Rechtsanwalt L. Giesberts,

– Tšekin hallitus, asiamiehenään T. Boček,

– Kreikan hallitus, asiamiehinään V. Kontolaimos, S. Charitaki ja S. Papaioannou,

– Ranskan hallitus, asiamiehinään G. de Bergues ja A.-L. During,

– Italian hallitus, asiamiehenään I. M. Braguglia, avustajanaan avvocato dello Stato W. Ferrante,

– Puolan hallitus, asiamiehinään E. Ośniecka-Tamecka ja P. Kucharski,

– Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään barrister S. Lee,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään F. Erlbacher ja H. Krämer,

kuultuaan julkisasiamiehen 4.9.2008 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee terveyttä koskevista vaatimuksista tuoreen lihan tuotannossa ja markkinoille saattamisessa 26.6.1964 annetun neuvoston direktiivin 64/433/ETY (EYVL 1964, 121, s. 2021), sellaisena kuin se on muutettuna 29.7.1991 annetulla neuvoston direktiivillä 91/497/ETY (EYVL L 268, s. 69; jäljempänä direktiivi 64/433) 5 artiklan 1 kohdan o alakohdan ja 6 artiklan 1 kohdan b alakohdan iii alakohdan, eläinlääkärintarkastuksista yhteisön sisäisessä kaupassa sisämarkkinoiden

toteuttamista varten 11.12.1989 annetun neuvoston direktiivin 89/662/ETY (EYVL L 395, s. 13) 5 artiklan 1 kohdan ja 7 ja 8 artiklan sekä EY 28 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Danske Slagterier ja Saksan liittotasavalta ja jossa on kyse vahingonkorvausvaatimuksesta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön säännöstö

3 Direktiivin 64/433 5 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että virkaeläinlääkäri julistaa ihmisravinnoksi kelpaamattomaksi:

– –

o) lihan, jossa on voimakas sukupuolihaju.”

4 Saman direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että:

– –

b) liha, joka on peräisin

– –

iii) edellä 5 artiklan 1 kohdan o alakohdan säännöksiä rajoittamatta, kastroimattomista karjuista, joiden ruhon paino on yli 80 kiloa, paitsi jos laitos pystyy 16 artiklassa säädettyä menettelyä noudattaen tunnustetulla menetelmällä tai, jos tällaista menetelmää ei ole, kyseisen toimivaltaisen viranomaisen tunnustamalla menetelmällä takaamaan, että ruhot, joissa on voimakas karjun haju, voidaan tunnistaa,

merkitään [direktiivin 64/433/ETY 5 artiklan a kohdassa tarkoitetun tuoreen lihan erityismerkin ominaisuuksista 3.7.1984 tehdyssä komission] päätöksessä 84/371/ETY [EYVL L 196, s. 46] määrätyllä erityismerkinnällä ja käsitellään jollakin [terveyttä koskevista kysymyksistä yhteisön sisäisessä lihavalmisteiden kaupassa 21.12.1976 annetussa neuvoston] direktiivissä 77/99/ETY [EYVL 1977, L 26, s. 85; sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna direktiivillä 89/662,] säädetyistä tavoista;

– –

g) edellä olevissa alakohdissa säädetty käsittely suoritetaan alkuperälaitoksessa tai jossakin muussa virkaeläinlääkärin nimeämässä laitoksessa;

– –”

5 Direktiivin 64/433 säännökset piti saattaa voimaan kansallisessa oikeudessa ennen 1.1.1993.

6 Direktiivin 89/662 5 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Määrävaltioina olevien jäsenvaltioiden on toteutettava seuraavat toimenpiteet:

a) Toimivaltainen viranomainen voi tavaroiden määräpaikoissa tarkastaa eläinlääkärin pistotarkastuksilla, joilla ei syrjitä ketään, että 3 artiklassa olevia vaatimuksia noudatetaan; se voi samalla ottaa näytteitä.

Jos kauttakulkumaana tai määräpaikkana olevan jäsenvaltion toimivaltaisella viranomaisella on tietoja, jotka antavat sille aiheen epäillä rikkomusta, tarkastuksia

voidaan tehdä myös tavaroiden kuljetuksen aikana sen alueella, mukaan lukien kuljetusvälineeseen liittyvien vaatimusten noudattamisen tarkastaminen,

– –”

7 Tuon direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos lähetyksen määräpaikassa tehdyn tarkastuksen tai kuljetuksen aikana jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset toteavat:

– –

b) että tavara ei täytä yhteisön direktiiveissä asetettuja vaatimuksia tai, jos direktiiveissä säädetyistä yhteisön vaatimuksista ei ole tehty päätöstä, kansallisia vaatimuksia, ne voivat terveys- ja hygieniavaatimusten salliessa antaa lähettäjän ja tämän edustajan valita:

– tavaroiden hävittämisen

tai

– niiden käyttämisen muuhun tarkoitukseen, mukaan lukien niiden palauttamisen alkuperälaitoksen maan toimivaltaisen viranomaisen luvalla.

– –”

8 Mainitun direktiivin 8 artiklassa säädetään lopuksi seuraavaa:

”1. Määrävaltiona olevan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen on 7 artiklassa säädetyissä tapauksissa otettava viipymättä yhteyttä lähettäjänä olevan jäsenvaltion toimivaltaisiin viranomaisiin. Jälkimmäisten viranomaisten on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet ja ilmoitettava edellisen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle tehtyjen tarkastusten luonteesta, tehdyistä päätöksistä ja niiden perusteista.

– –

2. – –

Määrävaltion toimivaltaisen viranomaisen tekemistä päätöksistä ja niiden perusteluista on ilmoitettava lähettäjälle tai tämän edustajalle sekä lähettäjänä olevan jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle.

Tällaiset päätökset on toimitettava perusteluineen lähettäjälle tai tämän edustajalle tiedoksi. Pyydettäessä nämä perustellut päätökset on toimitettava kirjallisina hänelle viipymättä, samoin kuin tiedot voimassa olevan lainsäädännön mukaan hänen käytettävissään olevista muutoksenhakukeinoista sekä muodoista ja määräajoista muutoksenhaulle.

– –”

Kansallinen säännöstö

9 Saksan siviililain (Bürgerliches Gesetzbuch, jäljempänä BGB) 839 §:ssä, sellaisena kuin se oli voimassa 31.12.2001, säädetään seuraavaa:

”1. Jos virkamies tahallaan tai huolimattomuuttaan laiminlyö hänellä kolmanteen osapuoleen nähden olevan virkavelvollisuuden, hänen on korvattava tästä kolmannelle osapuolelle aiheutuvat vahingot. Jos virkamiehen on katsottava toimineen vain huolimattomasti, hänet voidaan asettaa vastuuseen vain, jos vahinkoa kärsinyt ei voi saada korvausta muulla tavoin.

2. Jos virkamies laiminlyö virkavelvollisuutensa annettaessa tuomio jossakin asiassa, hän on velvollinen korvaamaan laiminlyönnistä aiheutuneen vahingon ainoastaan siinä tapauksessa, että velvollisuuden laiminlyönnissä on kyse rangaistavasta teosta. Tätä säännöstä ei sovelleta velvoitteiden vastaiseen virantoimituksesta kieltäytymiseen tai virantoimituksen lykkäämiseen.

3. Korvausvelvollisuutta ei ole silloin, kun vahinkoa kärsinyt henkilö on tahallaan tai huolimattomuuttaan laiminlyönyt oikeussuojakeinojen käyttämisen vahingon ehkäisemiseksi.”

10 BGB:n 852 §:ssä säädettiin seuraavaa:

”1. Oikeus saada korvaus sääntöjenvastaisen toimenpiteen aiheuttamasta vahingosta vanhenee kolmen vuoden kuluttua siitä ajankohdasta, jona vahinkoa kärsinyt henkilö sai tiedon vahingosta ja korvausvastuussa olevasta henkilöstä, ja tästä tiedoksisaamisesta riippumatta 30 vuoden kuluttua toimenpiteen toteuttamisesta.

2. Jos korvausvastuussa oleva osapuoli ja korvaukseen oikeutettu osapuoli neuvottelevat suoritettavasta vahingonkorvauksesta, vanhentumisajan kuluminen on keskeytyksissä siihen saakka, kunnes jompikumpi osapuoli kieltäytyy neuvottelujen jatkamisesta.

3. Jos korvausvastuussa oleva osapuoli on sääntöjenvastaisen toimenpiteen ansiosta saanut jotakin etua vahinkoa kärsineen henkilön kustannuksella, sillä on vanhentumisajan päätyttyäkin velvollisuus palauttaa saamansa perusteeton etu asiaa koskevien oikeussääntöjen mukaisesti.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

11 Danske Slagterier, joka on osuuskunniksi järjestäytyneiden tanskalaisten teurastamoiden ja siankasvattajien ammatillinen yhteenliittymä, joka toimii jäsentensä valtuuttamana, vaatii Saksan liittotasavallalta korvausta yhteisön oikeuden rikkomisella aiheutetusta vahingosta. Se moittii Saksan liittotasavaltaa siitä, että se on vuosina

1993–1999 yhteisön oikeuden vastaisesti asettanut tuontikiellon kastroimattomien karjujen lihalle. Tästä kiellosta on kyseisen ajanjakson aikana sen mukaan aiheutunut siankasvattajille ja teurastamoille ainakin 280 miljoonan Saksan markan (DEM) suuruinen vahinko.

12 Tanskassa pantiin 1990-luvun alussa vireille ”Male-Pig-Projekt”-niminen hanke, jonka tarkoituksena oli kastroimattomien karjujen kasvattaminen. Tämäntyyppisessä kasvatuksessa, joka on tuottavaa taloudelliselta kannalta katsoen, on se riski, että lihalla saattaa kuumennettaessa olla voimakas sukupuolihaju. Tanskalaisten tutkijoiden mukaan hajun voimakkuus voidaan todeta jo teurastuksen kuluessa mittaamalla skatolin pitoisuus. Tästä syystä kaikki teurastuslinjat on Tanskassa varustettu skatolipitoisuuden mittaamislaitteilla, jotta tuolla tavoin haiseva liha voidaan tunnistaa ja poistaa. Saksan liittotasavalta oli tuolloin kuitenkin katsonut, että voimakas haju johtui androstenonihormonista, jonka muodostuminen voidaan välttää aikaisemmassa vaiheessa tapahtuvalla kastroinnilla, ja että skatolipitoisuus erikseen tarkasteltuna ei sinänsä voi olla luotettava menetelmä sukupuolihajun toteamisessa.

13 Saksan liittotasavalta ilmoitti tammikuussa 1993 jäsenvaltioiden ylimmille eläinlääkintäviranomaisille, että direktiivin 64/433 6 artiklan 1 kohdan b alakohdan sääntö oli saatettu Saksan kansallisen oikeusjärjestyksen osaksi siten, että siinä painorajasta riippumatta säädettiin 0,5 µg/g:n suuruinen raja-arvo androstenonin määrälle. Tämän arvon ylittyessä lihassa olisi nimittäin voimakas sukupuolihaju, ja se olisi ihmisravinnoksi kelpaamatonta. Samalla se korosti sitä, että ainoastaan professori Clausin modifioitu immunoentsyymikoe tunnustettiin menetelmäksi, jolla androstenon voitiin yksilöidä, ja että kastroimattoman karjun lihaa, joka ylitti tämän raja-arvon, ei voitu tuoda tuoreena lihana Saksaan.

14 Näin ollen Saksan viranomaiset tarkastivat lukuisia Tanskasta peräisin olevia sianlihaeriä ja palauttivat ne sen vuoksi, että androstenonin raja-arvo ylittyi. Lisäksi siankasvattajien ja teurastamojen, jotka olivat lähestulkoon keskeyttäneet kastroitujen karjujen tuotannon, piti aloittaa se uudelleen, jottei Saksan-vienti olisi vaarantunut. Danske Slagterier väittää, että jos viety sianliha olisi ollut peräisin kastroimattomista

karjuista, kuten Male-Pig-Projektissa edellytettiin, siitä olisi aiheutunut vähintään 280 miljoonan DEM:n kustannussäästö.

15 Bonnin Landgericht, jonka käsiteltäväksi Danske Slagterier 6.12.1999 saattoi Saksan liittotasavaltaa vastaan nostamansa vahingonkorvauskanteen, katsoi, että tämä kanne oli perusteltu 7.12.1996 alkavan ajanjakson osalta, mutta hylkäsi tätä ajankohtaa edeltäneenä aikana syntyneiden vahinkojen korvaamista koskevan vaatimuksen vanhentuneena. Muutoksenhakutuomioistuin Kölnin Oberlandesgericht totesi koko kanteen aineellisesti perustelluksi. Saksan liittotasavalta yrittää Bundesgerichtshofissa vireille panemassaan muutoksenhakumenettelyssä (Revision) saada kanteen hylätyksi kokonaisuudessaan.

16 Yhteisöjen tuomioistuin on lisäksi asiassa C-102/96, komissio vastaan Saksa, 12.11.1998 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-6871) todennut, että Saksan liittotasavalta ei ollut noudattanut direktiivin 64/433 5 artiklan 1 kohdan o alakohdan ja 6 artiklan 1 kohdan b alakohdan sekä direktiivin 89/662 5 artiklan 1 kohdan ja 7 ja 8 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se oli yhtäältä edellyttänyt, että jos professori Clausin modifioidun immunoentsyymikokeen perusteella lihaan todetaan kerääntyneen yli 0,5 µg/g androstenonia, kastroimattomien karjujen teurasruhot on merkittävä ja lämpökäsiteltävä eläinten painosta huolimatta, ja koska se oli katsonut, että jos 0,5 µg/g androstenonin raja-arvo ylitetään, lihassa on voimakas sukupuolihaju ja se on siten ihmisravinnoksi kelpaamatonta.

17 Näissä olosuhteissa Bundesgerichtshof on päättänyt keskeyttää asian käsittelyn ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Annetaanko – – direktiivin 64/433 – – 5 artiklan 1 kohdan o alakohdassa ja 6 artiklan 1 kohdan b alakohdan iii alakohdassa – – luettuna yhdessä direktiivin 89/662 – – 5 artiklan 1 kohdan, 7 artiklan ja 8 artiklan kanssa – – sianlihan

tuottajille ja sitä markkinoiville toimijoille sellainen oikeudellinen asema, johon yhteisön oikeuden mukainen valtion vahingonkorvausvastuu voi perustua silloin, kun näiden direktiivien täytäntöönpano tai soveltaminen on virheellistä?

2) Vastattiinpa ensimmäiseen kysymykseen miten tahansa, voivatko sianlihan tuottajat ja sitä markkinoivat toimijat vedota EY:n perustamissopimuksen 30 artiklan (josta on tullut EY 28 artikla) rikkomiseen yhteisön oikeuden mukaisen valtion vahingonkorvausvastuun perustelemiseksi siinä tapauksessa, että mainitut direktiivit pannaan täytäntöön tai niitä sovelletaan yhteisön oikeuden vastaisella tavalla?

3) Edellytetäänkö yhteisön oikeudessa, että yhteisön oikeuden mukaisen valtion vahingonkorvausvastuun vanhentuminen katkeaa EY 226 artiklan mukaisen jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan menettelyn aloittamisen myötä tai että vanhentumisajan kuluminen on keskeytyksissä kyseisen menettelyn loppumiseen asti ainakin silloin, kun olemassa ei ole tehokasta kansallista oikeussuojakeinoa, jolla jäsenvaltio voitaisiin pakottaa saattamaan direktiivi osaksi kansallista oikeusjärjestystä?

4) Alkaako yhteisön oikeuden mukaiseen valtion vahingonkorvausvastuuseen, joka perustuu direktiivin riittämättömään täytäntöönpanoon ja siitä seuraavaan (todelliseen) tuontikieltoon, sovellettava vanhentumisaika sovellettavasta kansallisesta laista riippumatta kulua vasta silloin, kun direktiivi on kokonaisuudessaan saatettu osaksi kansallista oikeusjärjestystä, vai voiko vanhentumisaika kansallisen lain mukaan alkaa kulua jo silloin, kun ensimmäiset vahingolliset seuraukset ovat syntyneet ja kun muut vahingolliset seuraukset ovat ennakoitavissa? Jos täydellinen täytäntöönpano vaikuttaa vanhentumisajan alkamiseen, päteekö tämä yleisesti vaiko vain silloin, kun direktiivissä annetaan oikeuksia yksityisille oikeussubjekteille?

5) Onko sen perusteella, että jäsenvaltiot eivät saa määritellä yhteisön oikeuden mukaista valtion vahingonkorvausvastuuta koskevia vahingonkorvausoikeudel-

lisia edellytyksiä epäedullisemmiksi kuin edellytykset, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia, ja että edellytykset eivät saa olla sellaisia, että korvauksen saaminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa, asetettava yleisesti kyseenalaiseksi kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan korvausvelvollisuutta ei ole silloin, kun vahinkoa kärsinyt on tahallaan tai huolimattomuuttaan laiminlyönyt oikeussuojakeinoihin turvautumisen vahingon ehkäisemiseksi? Voidaanko 'ensiksi käytettävän oikeussuojakeinon ensisijaisuus' asettaa kyseenalaiseksi myös silloin, kun tätä ensisijaisuutta koskee ehto, jonka mukaan tämän tulee olla asianomaisen kannalta kohtuullista? Onko tämä ensisijaisuus jo silloin yhteisön oikeuden mukaan kohtuutonta, kun kyseinen kansallinen tuomioistuin ei todennäköisesti voi vastata kyseessä oleviin yhteisön oikeutta koskeviin kysymyksiin ilman, että se esittää ennakkoratkaisupyynnön Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelle, tai kun vireillä jo on EY 226 artiklan mukainen jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskeva menettely?"

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen ja toinen kysymys

18 Kansallinen tuomioistuin kysyy kahdessa ensimmäisessä kysymyksessään, jotka on syytä tutkia yhdessä, pääasiallisesti, annetaanko direktiivin 64/433 5 artiklan 1 kohdan o alakohdassa ja 6 artiklan 1 kohdan b alakohdan iii alakohdassa, luettuina yhdessä direktiivin 89/662 5 artiklan 1 kohdan, 7 artiklan ja 8 artiklan kanssa, tarkoitetuille sianlihan tuottajille ja sitä markkinoiville toimijoille sellainen oikeudellinen asema, johon yhteisön oikeuden rikkomisesta aiheutuva valtion vahingonkorvausvastuu voi perustua silloin, kun näiden direktiivien täytäntöönpano tai soveltaminen on virheellistä, ja voivatko ne tällöin vedota EY 28 artiklan rikkomiseen perustellakseen tähän valtion vastuuseen perustuvaa oikeuttaan korvaukseen.

19 Tässä suhteessa on syytä aluksi muistuttaa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan periaate, jonka mukaan jäsenvaltio vastaa yhteisön oikeutta rikkomalla yksityisille aiheuttamastaan vahingosta, on erottamaton osa EY:n perustamissopimuksella luotua järjestelmää (yhdistetyt asiat C-6/90 ja C-9/90, Francovich ym., tuomio 19.11.1991, Kok., s. I-5357, Kok. Ep. XI, s. I-467, 35 kohta; yhdistetyt asiat C-46/93 ja C-48/93, Brasserie du pêcheur ja Factortame, tuomio 5.3.1996, Kok., s. I-1029, 31 kohta; asia C-5/94, Hedley Lomas, tuomio 23.5.1996, Kok., s. I-2553, 24 kohta ja yhdistetyt asiat C-178/94, C-179/94 ja C-188/94–C-190/94, Dillenkofer ym., tuomio 8.10.1996, Kok., s. I-4845, 20 kohta).

20 Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että vahinkoa kärsineillä yksityisillä on oikeus korvaukseen silloin, kun kolme edellytystä täyttyy, eli kun rikotun oikeusnormin tarkoituksena on antaa oikeuksia yksityisille, kun rikkominen on riittävän ilmeinen ja kun yksityiselle aiheutunut vahinko on välittömässä syy-yhteydessä tähän rikkomiseen (ks. em. yhdistetyt asiat Brasserie du pêcheur ja Factortame, tuomion 51 kohta; asia Hedley Lomas, tuomion 25 kohta ja yhdistetyt asiat Dillenkofer ym., tuomion 21 kohta).

21 Ensimmäisestä edellytyksestä on todettava, että yhteisöjen tuomioistuimella on ollut tilaisuus tutkia yhteisön oikeuden rikkomisesta aiheutuvaa jäsenvaltioiden vastuuta tilanteessa, jossa oli kyse sisämarkkinoiden toteuttamiseen tähtäävistä direktiiveistä (ks. mm. em. yhdistetyt asiat Francovich ym. ja yhdistetyt asiat Dillenkofer ym.). Toisin kuin edellä mainituissa asioissa, joissa annettiin kyseiset kaksi tuomiota ja joissa yksityisille oikeuksia antavat oikeudelliset säännöt muodostuivat vain johdetusta oikeudesta, nyt esillä olevassa asiassa on kuitenkin kyse tilanteesta, jossa yksi pääasian asianosaisista, eli Danske Slagterier, väittää, että ne oikeudet, joihin se vetoaa, annetaan sille jo EY 28 artiklalla.

22 Tässä suhteessa on muistutettava olevan kiistatonta, että EY 28 artiklalla on välittömiä oikeusvaikutuksia siinä mielessä, että sillä annetaan yksityisille oikeuksia, joihin nämä voivat vedota suoraan kansallisissa tuomioistuimissa, ja että sen rikkominen voi olla vahingonkorvauksen perusteena (em. yhdistetyt asiat Brasserie du pêcheur ja Factortame, tuomion 23 kohta).

23 Danske Slagterier vetoaa myös direktiivien 64/433 ja 89/662 säännöksiin. Kuten direktiivin 89/662 otsikon sanamuodosta ja sen johdanto-osan ensimmäisestä perustelukappaleesta ilmenee, se on annettu sisämarkkinoiden toteuttamiseksi aivan

kuten direktiivi 91/497, jolla on muutettu direktiiviä 64/433, kuten sen johdanto-osan kolmannessa perustelukappaleessa mainitaan. Tavaroiden vapaa liikkuvuus on siis yksi niistä näiden direktiivien tavoitteista, joilla pyritään edistämään yhteisön sisäistä kauppaa poistamalla tuoretta lihaa koskevien jäsenvaltioiden terveyssäännösten väliset eroavuudet. Näillä direktiiveillä täsmennetään näin EY 28 artiklalla annettua oikeutta ja täsmennetään sitä.

24 Direktiivien 64/433 ja 89/662 sisällöstä on todettava, että niillä säännellään muun muassa jäsenvaltiossa tuotetun ja toiseen jäsenvaltioon toimitetun tuoreen lihan terveysvalvontaa ja todistuksia. Kuten muun muassa direktiivin 89/662 7 artiklan 1 kohdan b alakohdasta ilmenee, jäsenvaltiot voivat estää tuoreen lihan tuonnin vain silloin, kun tavara ei täytä yhteisön direktiiveissä asetettuja vaatimuksia tai tietyissä hyvin erikoislaatuisissa tilanteissa, kuten epidemioiden aikana. Kielto, jonka mukaan jäsenvaltiot eivät saa estää tuontia, antaa yksityisille oikeuden markkinoida yhteisön vaatimukset täyttävää tuoretta lihaa toisessa jäsenvaltiossa.

25 Direktiivien 64/433 ja 89/662 säännöksistä, kun niitä luetaan yhdessä, ilmenee lisäksi, että toimenpiteet, joiden tarkoituksena on kastroimattomien karjujen voimakkaan sukupuolihajun tunnistaminen, on yhdenmukaistettu yhteisössä (em. asia komissio v. Saksa, tuomion 29 kohta). Tällä yhdenmukaistamisella kielletään näin ollen se, että jäsenvaltiot tyhjentävästi yhdenmukaistetulla alalla perustelisivat tavaroiden vapaan liikkuvuuden rajoitusta muilla kuin direktiiveissä 64/433 ja 89/662 säädetyillä syillä.

26 Kahteen ensimmäiseen kysymykseen on tästä syystä vastattava, että yksityiset oikeussubjektit, joiden oikeuksia on loukattu direktiivien 64/433 ja 89/662 virheellisellä täytäntöönpanolla tai soveltamisella, voivat vedota tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevaan oikeuteen voidakseen saattaa jäsenvaltion vastuuseen yhteisön oikeuden rikkomisesta.

Kolmas kysymys

27 Kansallinen tuomioistuin kysyy kolmannessa kysymyksessään pääasiallisesti, edellytetäänkö yhteisön oikeudessa, että kansallisessa lainsäädännössä säädetty vanhentumisaika, jota sovelletaan oikeuteen saada vahingonkorvausta jäsenvaltiolle yhteisön oikeuden rikkomisesta syntyvän vastuun perusteella, keskeytyy tai lykkääntyy komission vireille paneman, EY 226 artiklan mukaisen jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan menettelyn ajaksi siinä tapauksessa, että tuossa valtiossa ei ole olemassa tehokasta kansallista oikeussuojakeinoa, jolla jäsenvaltio voitaisiin pakottaa saattamaan direktiivi osaksi kansallista oikeusjärjestystä.

28 Tätä kysymystä voidaan selventää pääasian tosiseikkojen ajallisella järjestyksellä. Ennakkoratkaisupyynnöstä käy nimittäin ilmi, että Saksan liittotasavaltaa vastaan aloitettiin 27.3.1996 jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskeva menettely, jonka päätteeksi annettiin tuomio edellä mainitussa asiassa komissio vastaan Saksa. Ensimmäiset vahingolliset seuraukset aiheutuivat vahinkoa kärsineille henkilöille jo vuonna 1993, mutta he vaativat vahingonkorvausta valtiolta kanneteitse vasta joulukuussa 1999. Jos lähtökohtana on – kansallisen tuomioistuimen olettamalla tavalla –, että BGB:n 852 §:n 1 momentin mukaista kolmen vuoden vanhentumisaikaa sovelletaan, tämän vanhentumisajan olisi katsottava alkaneen vuoden 1996 puolivälissä, jolloin vahinkoa kärsineet henkilöt kansallisen tuomioistuimen mukaan saivat tiedon vahingosta ja siitä vastuussa olevasta henkilöstä. Tästä seuraa, että valtion vahingonkorvausvastuuseen perustuvan kanteen nostamisoikeus saattaa olla vanhentunut. Pääasiassa tehtävän ratkaisun kannalta on tästä syystä olennaista tietää, onko komission nostaman jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan kanteen vireillepanolla vaikutuksia kyseiseen vanhentumisaikaan.

29 Jotta kansalliselle tuomioistuimelle voitaisiin antaa hyödyllinen vastaus, aluksi on kuitenkin tutkittava sen implisiittisesti esille tuomaa kysymystä, eli sitä, onko BGB:n 852 §:n 1 momentissa säädetyn, kolmen vuoden pituisen vanhentumisajan analoginen soveltaminen tässä asiassa yhteisön oikeuden vastaista.

30 Danske Slagterier on nimittäin valitellut BGB:n 852 §:n 1 momentin soveltamisen osalta sitä, ettei yhteisön oikeuden rikkomisesta aiheutuvaan valtion vahingonkorvausvastuuseen sovellettavaan kansalliseen vanhentumissääntöön liittyvä oikeudellinen tilanne Saksassa ole selvä, koska tästä kysymyksestä ei vielä ole annettu säännöksiä eikä

ylimmän tuomioistuimen päätöstä ja myös oikeustieteessä esiintyy tästä erilaisia käsityksiä, sillä useat oikeudelliset perustat ovat mahdollisia. BGB:n 852 §:ssä säädetyn määräajan soveltamisella ensimmäistä kertaa ja analogisesti yhteisön oikeuden rikkomiseen perustuvaa valtion vahingonkorvausvastuuta koskeviin kanteisiin loukattaisiin oikeusvarmuuden ja oikeudellisen selvyyden periaatteita sekä tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteita.

31 Tältä osin on syytä todeta, että vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että ellei yhteisön lainsäädäntöä ole annettu, toimivaltaisten tuomioistuinten nimeäminen ja sellaisia kanteita koskevien yksityiskohtaisten prosessioikeudellisten sääntöjen antaminen, joilla pyritään varmistamaan oikeussubjekteille yhteisön oikeudessa annettujen oikeuksien täysimääräinen suojelu, on tehtävä kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä. Jäsenvaltion on korvattava aiheutettu vahinko siis kansallisen vahingonkorvausoikeuden mukaisesti, ja selvää on, että kansallisissa lainsäädännöissä säädetyt vahingonkorvauksen etenkään määräaikoja koskevat edellytykset eivät saa olla epäedullisempia kuin edellytykset, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia (vastaavuusperiaate), eivätkä ne saa olla sellaisia, että korvauksen saaminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (ks. mm. em. yhdistetyt asiat Francovich ym., tuomion 42 ja 43 kohta ja asia C-261/95, Palmisani, tuomio 10.7.1997, Kok., s. I-4025, 27 kohta).

32 Tästä viimeksi mainitusta periaatteesta yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että yhteisön oikeuden mukaista on se, että oikeussuojakeinojen käyttämiselle asetetaan kohtuulliset preklusiiviset määräajat, joilla edistetään sekä asianomaista maksuvelvollista että kyseistä viranomaista suojaavaa oikeusvarmuutta (asia C-228/96, Aprile, tuomio 17.11.1998, Kok., s. I-7141, 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Tällaiset määräajat eivät nimittäin ole sellaisia, että niillä tehtäisiin yhteisön oikeusjärjestyksessä annettujen oikeuksien käyttäminen käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi. Tältä osin kansallinen kolmen vuoden preklusiivinen määräaika on katsottava kohtuulliseksi (ks. mm. em. asia Aprile, tuomion 19 kohta ja asia C-62/00, Marks & Spencer, tuomio 11.7.2002, Kok., s. I-6325, 35 kohta).

33 Edellä mainitussa asiassa Marks & Spencer annetun tuomion 39 kohdasta ilmenee, että jotta tarkoitus eli oikeusvarmuuden takaaminen toteutuu, vanhentumisaika täytyy asettaa etukäteen. Tilanne, jolle on ominaista merkittävä oikeudellinen epävarmuus,

saattaa olla tehokkuusperiaatteen vastainen, sillä niiden vahinkojen korvaaminen, joita yksityisille on aiheutunut jäsenvaltion syyksi luettavasta yhteisön oikeuden rikkomisesta, saattaa käydä käytännössä suhteettoman vaikeaksi, jos nämä eivät voi kohtuullisen varmasti saada selville sovellettavaa vanhentumisaikaa.

34 Kansallisen tuomioistuimen on pääasiassa tarkoitettujen tosiseikkojen tapahtuma-ajalle ominainen oikeudellinen ja tosiasiallinen kokonaistilanne huomioiden ja tehokkuusperiaatetta silmällä pitäen tarkistettava, oliko BGB:n 852 §:n 1 momentissa säädetyn määräajan analoginen soveltaminen asianomaisen jäsenvaltion yhteisön oikeutta rikkomalla aiheuttamien vahinkojen korvaamista koskeviin vaatimuksiin riittävästi yksityisten oikeussubjektien ennakoitavissa.

35 Kansallisen tuomioistuimen on myös tarkistettava, että kyseisen määräajan analoginen soveltaminen soveltuu yhteen vastaavuusperiaatteen kanssa ja etteivät tämän jäsenvaltion yhteisön oikeutta rikkomalla yksityisille oikeussubjekteille aiheuttamien vahinkojen korvaamisedellytykset tämän soveltamisen vuoksi ole olleet epäedullisempia kuin edellytykset, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia.

36 Edellä esitetyistä toteamuksista ilmenee, että jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan kanteen nostamisesta aiheutuvan vanhentumisajan keskeytymisen tai lykkääntymisen osalta on jäsenvaltioiden asiana antaa tämäntyyppisiä yksityiskohtaisia menettelysääntöjä, kunhan tällöin noudatetaan vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita.

37 Tältä osin on syytä todeta, että vahingonkorvauksen edellytykseksi ei saada asettaa sitä, että yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi ensin todeta valtion jättäneen noudattamatta yhteisön oikeuteen perustuvat jäsenyysvelvoitteensa (ks. em. yhdistetyt asiat Brasserie du pêcheur ja Factortame, tuomion 94–6 kohta ja yhdistetyt asiat Dillenkofer ym., tuomion 28 kohta)

38 Jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisen toteaminen on tietysti tärkeä seikka, mutta se ei ole välttämätön sen toteamiseksi, että edellytys, jonka mukaan yhteisön oikeuden rikkominen on oltava riittävän ilmeinen, täyttyy. Yksityisten hyväksi olevat oikeudet eivät lisäksi saa riippua siitä, katsooko komissio tarkoituksenmukaiseksi ryhtyä EY 226 artiklan mukaiseen menettelyyn jäsenvaltiota vastaan, tai siitä, antaako yhteisöjen tuomioistuin jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan tuomion (ks. em. yhdistetyt asiat Brasserie du pêcheur ja Factortame, tuomion 93 ja 95 kohta).

39 Yksityinen voi siis nostaa vahingonkorvauskanteen kansallisessa oikeudessa tätä varten annettujen yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti ilman, että sen tarvitsisi odottaa sen tuomion antamista, jossa jäsenvaltion todetaan rikkoneen yhteisön oikeutta. Näin ollen siitä seikasta, että jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan kanteen nostaminen ei aiheuta vanhentumisajan keskeytymistä tai lykkääntymistä, ei aiheudu, että yksityisen olisi mahdotonta tai erittäin vaikeaa käyttää yhteisön oikeuteen perustuvia oikeuksiaan.

40 Danske Slagterier väittää lisäksi, että vastaavuusperiaatetta on loukattu, koska Saksan oikeudessa säädetään, että vanhentumisaika keskeytyy, jos samanaikaisesti BGB:n 839 §:n mukaisesti turvaudutaan kansalliseen oikeussuojakeinoon, koska EY 226 artiklan nojalla nostettu kanne on rinnastettava tällaiseen oikeussuojakeinoon.

41 Tästä on todettava, että kansallisen tuomioistuimen on menettelysääntöjen vastaavuutta koskevan kysymyksen ratkaistakseen tutkittava asianomaisten sääntöjen samankaltaisuutta objektiivisesti ja abstraktisti ottamalla huomioon niiden merkitys koko oikeudenkäynnissä, oikeudenkäynnin sujuvuus ja sääntöjen erikoispiirteet (ks. vastaavasti asia C-78/98, Preston ym., tuomio 16.5.2000, Kok., s. I-3201, 63 kohta).

42 Kyseisten sääntöjen samankaltaisuutta arvioitaessa on otettava huomioon EY 226 artiklaan perustuvan menettelyn erikoispiirteet.

43 Tässä suhteessa on muistutettava, että komission ei EY 226 artiklaan perustuvaa toimivaltaansa käyttäessään tarvitse näyttää toteen oikeussuojan tarpeen olemassaoloa (ks. asia 167/73, komissio v. Ranska, tuomio 4.4.1974, Kok., s. 359, Kok. Ep. II, s. 259, 15 kohta ja yhdistetyt asiat C-20/01 ja C-28/01, komissio v. Saksa, tuomio 10.4.2003, Kok., s. I-3609, 29 kohta). Komission tehtävänä on nimittäin yleisen edun mukaisesti viran puolesta huolehtia siitä, että jäsenvaltiot noudattavat yhteisön oikeutta, ja saada todetuksi siitä johtuvien velvollisuuksien mahdolliset noudattamatta jättämiset näiden lopettamiseksi (ks. em. asiat komissio v. Ranska, tuomion 15 kohta ja komissio v. Saksa, tuomio 10.4.2003, 29 kohta).

44 EY 226 artiklalla ei näin ollen pyritä suojelemaan tämän toimielimen omia oikeuksia. Yksin komissio voi päättää, onko jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisen toteamista koskevan menettelyn aloittaminen asianmukaista ja - tarvittaessa - minkä tekemisen tai tekemättä jättämisen perusteella menettely on aloitettava (asia C-394/02, komissio v. Kreikka, tuomio 2.6.2005, Kok., s. I-4713, 16 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Komissiolla on näin ollen tässä suhteessa harkintavaltaa, minkä vuoksi yksityisillä ei ole oikeutta vaatia komissiota määrittelemään kantaansa tietyn suuntaisesti (ks. asia 247/87, Star Fruit v. komissio, tuomio 14.2.1989, Kok., s. 291, 11 kohta).

45 On näin ollen todettava, että kansallinen lainsäädäntö, jossa ei säädetä, että vanhentumisaika, jota sovelletaan oikeuteen saada vahingonkorvausta jäsenvaltiolle yhteisön oikeuden rikkomisesta syntyvän vastuun perusteella, keskeytyy tai lykkääntyy komission vireille paneman, EY 226 artiklan mukaisen jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan menettelyn ajaksi, on vastaavuusperiaatteen mukainen.

46 Kaiken edellä esitetyn vuoksi kolmanteen kysymykseen on vastattava, ettei yhteisön oikeudessa edellytetä, että kansallisessa lainsäädännössä säädetty vanhentumisaika, jota sovelletaan oikeuteen saada vahingonkorvausta jäsenvaltiolle yhteisön oikeuden rikkomisesta syntyvän vastuun perusteella, keskeytyy tai lykkääntyy komission vireille paneman, EY 226 artiklan mukaisen jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan menettelyn ajaksi.

Neljäs kysymys

47 Kansallinen tuomioistuin kysyy neljännessä kysymyksessään, alkaako valtion vahingonkorvausvastuuseen perustuvan sellaisen kanteen nostamiselle säädetty vanhentumisaika, joka perustuu direktiivin virheelliseen täytäntöönpanoon, sovellettavasta kansallisesta laista riippumatta kulua vasta siitä ajankohdasta, jona direktiivi on kokonaisuudessaan saatettu kansallisen oikeusjärjestyksen osaksi, vai voiko vanhentumisaika alkaa kansallisen lain mukaan kulua ajankohdasta, jona ensimmäiset vahingolliset seuraukset tästä epäasianmukaisesta täytäntöönpanosta ovat syntyneet ja jona sen myöhemmät vahingolliset seuraukset ovat ennakoitavissa. Jos täydellinen täytäntöönpano vaikuttaa vanhentumisajan kulumiseen, kansallinen tuomioistuin kysyy, onko tämä yleinen sääntö vai päteekö tämä vain silloin, kun direktiivissä annetaan oikeuksia yksityiselle oikeussubjektille.

48 Tästä on muistutettava, että kuten tämän tuomion 31 ja 32 kohdasta ilmenee, ellei yhteisön lainsäädäntöä ole annettu, jäsenvaltioiden tehtäviin kuuluu sellaisia kanteita koskevien yksityiskohtaisten menettelysääntöjen – vanhentumista koskevat säännöt mukaan lukien – antaminen, joilla pyritään varmistamaan oikeussubjekteille yhteisön oikeudessa annettujen oikeuksien suojelu, kunhan nämä säännöt vain ovat vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden mukaisia. Lisäksi on muistutettava, että oikeussuojakeinojen käyttämiselle vahvistettavat kohtuulliset preklusiiviset määräajat ovat näiden periaatteiden mukaisia ja ettei tällä vahvistamisella voida katsoa tehtävän yhteisön oikeudessa annettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

49 Silläkään seikalla, että kansallisessa oikeudessa säädetty vanhentumisaika alkaa kulua siitä lähtien, kun ensimmäiset vahingolliset seuraukset ovat syntyneet ja muut vahingolliset seuraukset ovat ennakoitavissa, ei tehdä yhteisön oikeusjärjestyksessä annettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

50 Tätä päätelmää ei voida kumota yhdistetyissä asioissa C-295/04–C-298/04, Manfredi ym., 13.7.2006 annetulla tuomiolla (Kok., s. I-6619), johon Danske Slagterier vetoaa.

51 Yhteisöjen tuomioistuin on tuon tuomion 78 ja 79 kohdassa todennut, ettei ole mahdotonta, että vahingonkorvauskanteen nostamiselle säädetty lyhyt vanhentumisaika, joka alkaa kulua siitä päivästä, jona yhteistoimintajärjestely tai yhdenmukaistettu menettely otettiin käyttöön, voi tehdä sen oikeuden käyttämisen, joka koskee vahingonkorvauksen vaatimista tämän kielletyn yhteistoimintajärjestelyn tai menettelyn aiheuttaman vahingon johdosta, käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi. Näin ollen ei ole mahdotonta, että tapauksissa, joissa on kyse jatkuvasta tai toistuvasta sääntöjen rikkomisesta, vanhentumisaika on kulunut loppuun jopa ennen rikkomisen päättymistä, jolloin kaikkien niiden henkilöiden, joille on aiheutunut vahinkoa vanhentumisajan päättymisen jälkeen, on mahdotonta nostaa kannetta.

52 Näin ei ole asian laita pääasiassa. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee nimittäin, että tässä asiassa kyseessä oleva vanhentumisaika ei voi alkaa kulua, ennen kuin vahinkoa kärsinyt henkilö on saanut tiedon vahingosta ja korvausvastuussa olevasta henkilöstä. Tällöin on siis mahdotonta, että vahinkoa kärsinyt henkilö olisi tilanteessa, jossa vanhentumisaika alkaisi kulua tai olisi jopa jo kulunut ilman, että hän edes tietäisi kärsineensä vahinkoa, kuten olisi voinut käydä edellä mainitussa asiassa Manfredi, jossa vanhentumisaika alkoi kulua yhteistoimintajärjestelyn tai yhdenmukaistetun menettelyn käyttöönotosta, josta jotkut asianomaiset henkilöt voivat saada tiedon vasta hyvin myöhään.

53 On totta, että yhteisöjen tuomioistuin on asiassa C-208/90, Emmott, 25.7.1991 antamansa tuomion (Kok., s. I-4269) 23 kohdassa todennut mahdollisuudesta säätää vanhentumisajan kuluminen alkavaksi, ennen kuin kyseinen direktiivi on kokonaan pantu täytäntöön, että ennen kuin direktiivin vastaisesti toimiva jäsenvaltio on asianmukaisesti saattanut direktiivin osaksi kansallista oikeusjärjestystään, sillä ei ole oikeutta vedota siihen, että oikeudenkäynti, jonka yksityinen oikeussubjekti on saattanut vireille sitä vastaan turvatakseen tämän direktiivin säännösten mukaiset oikeutensa, on pantu vireille liian myöhään, ja että kyseinen määräaika voi alkaa vasta tästä ajankohdasta.

54 On kuitenkin huomattava, että – kuten asiassa C-410/92, Johnson, 6.12.1994 annetun tuomion (Kok., s. I-5483) 26 kohdassa on todettu – asiassa C-338/91, Steenhorst-Neerings, 27.10.1993 annetusta tuomiosta (Kok., s. I-5475) ilmenee, että edellä mainitussa Emmott-tuomiossa tehty ratkaisu oli perusteltavissa juuri tuon asian erityisillä olosuhteilla, koska pääasian muutoksenhakija menetti määräajan laiminlyömisen vuoksi kokonaan mahdollisuuden vedota yhteisön direktiiviin perustuvaan

oikeuteensa tasa-arvoiseen kohteluun (ks. myös asia C-90/94, Haahr Petroleum, tuomio 17.7.1997, Kok., s. I-4085, 52 kohta; yhdistetyt asiat C-114/95 ja C-115/95, Texaco ja Olieselskabet Danmark, tuomio 17.7.1997, Kok., s. I-4263, 48 kohta ja yhdistetyt asiat C-279/96–C-281/96, Ansaldo Energia ym., tuomio 15.9.1998, Kok., s. I-5025, 20 kohta).

55 Asiakirjoista ja suullisessa käsittelyssä käydyistä keskusteluista ei ilmene, että riidanalaisen määräajan olemassaolo olisi pääasiassa aiheuttanut sen, että – kuten edellä mainitussa asiassa Emmott – vahinkoa kärsineet henkilöt olisivat määräajan laiminlyömisen vuoksi kokonaan menettäneet mahdollisuuden vedota oikeuksiinsa kansallisissa tuomioistuimissa.

56 Neljänteen kysymykseen on näin ollen vastattava, että yhteisön oikeuden vastaista ei ole se, että valtion vahingonkorvausvastuuseen perustuvan sellaisen kanteen nostamiselle säädetty vanhentumisaika, joka perustuu direktiivin virheelliseen täytäntöönpanoon, alkaa kulua siitä ajankohdasta, jona ensimmäiset vahingolliset seuraukset tästä virheellisestä täytäntöönpanosta ovat syntyneet ja jona sen myöhemmät vahingolliset seuraukset ovat ennakoitavissa, vaikka tämä ajankohta edeltäisikin tämän direktiivin asianmukaista täytäntöönpanoa.

57 Kun otetaan huomioon neljännen ennakkoratkaisukysymyksen ensimmäiseen osaan annettu vastaus, sen toiseen osaan ei ole tarpeen vastata.

Viides kysymys

58 Kansallinen tuomioistuin kysyy viidennessä kysymyksessään pääasiallisesti, onko BGB:n 839 §:n 3 momentissa säädetyn kaltainen säännös, jonka mukaan yksityinen oikeussubjekti ei voi saada korvausta vahingosta, jos hän on tahallaan tai huolimattomuuttaan laiminlyönyt oikeussuojakeinoihin turvautumisen vahingon ehkäisemiseksi, yhteisön oikeuden vastainen. Kansallinen tuomioistuin täsmentää kysymystään kysymällä, onko tällainen kansallinen lainsäädäntö yhteisön oikeuden vastainen, jos sitä sovelletaan sillä varauksella, että turvautumisen tähän ensisijaiseen oikeussuoja-

keinoon on oltava asianomaisen kannalta kohtuullista. Lopuksi kansallinen tuomioistuin haluaa tietää, voidaanko oikeussuojakeinon käyttämistä pitää kohtuullisena, kun on todennäköistä, että kansallinen tuomioistuin, jonka käsiteltävänä asia on, esittää EY 234 artiklan perusteella ennakkoratkaisupyynnön, tai kun vireillä jo on EY 226 artiklan mukainen jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskeva menettely.

59 Kuten kahteen edeltävään kysymykseen annetuissa vastauksissa on muistutettu, ellei yhteisön lainsäädäntöä ole annettu, jäsenvaltioiden tehtäviin kuuluu sellaisia kanteita koskevien yksityiskohtaisten prosessioikeudellisten sääntöjen antaminen, joilla pyritään varmistamaan oikeussubjekteille yhteisön oikeudessa annettujen oikeuksien suojelu, kunhan nämä säännöt vain ovat vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden mukaisia.

60 Yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Brasserie du pêcheur ja Factortame antamansa tuomion 84 kohdassa todennut käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen käyttöön ottamisesta yhteisön oikeuden rikkomiseen perustuvan jäsenvaltion vahingonkorvausvastuun osalta, että kansallinen tuomioistuin voi selvittää, onko vahinkoa kärsinyt henkilö osoittanut kohtuullista huolellisuutta välttääkseen vahingon tai rajoittaakseen sen mahdollisimman vähäiseksi ja onko hän erityisesti käyttänyt ajoissa kaikkia käytettävissään olleita oikeussuojakeinoja.

61 Jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksille yhteisen yleisen periaatteen mukaan vahinkoa kärsineen henkilön on osoitettava toimineensa kohtuullisella huolellisuudella rajoittaakseen vahingon mahdollisimman vähäiseksi, jotta hän välttyisi itse vastaamasta vahingosta (yhdistetyt asiat C-104/89 ja C-37/90, Mulder ym. v. neuvosto ja komissio, tuomio 19.5.1992, Kok., s. I-3061, Kok. Ep. XII, s. I-99, 33 kohta ja em. yhdistetyt asiat Brasserie du pêcheur ja Factortame, tuomion 85 kohta).

62 Olisi kuitenkin tehokkuusperiaatteen vastaista vaatia, että vahinkoa kärsineet henkilöt käyttäisivät järjestelmällisesti kaikkia käytettävissään olevia oikeussuojakeinoja, jos siitä aiheutuu suhteettomia vaikeuksia tai jos sitä ei kohtuullisesti voida niiltä vaatia.

63 Yhteisöjen tuomioistuin on yhdistetyissä asioissa C-397/98 ja C-410/98, Metallgesellschaft ym., 8.3.2001 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-1727, 106 kohta) nimittäin katsonut, että niiden oikeuksien käyttö, joita yhteisön oikeuden välittömästi sovellettavat säännökset antavat yksityisille, tulisi mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, jos heidän yhteisön oikeuden rikkomiseen perustuvat vahingonkorvausvaatimuksensa pitäisi hylätä tai niitä pitäisi rajoittaa ainoastaan sillä perusteella, että yksityiset eivät ole vedonneet heille yhteisön säännöksillä annettuun ja heiltä kansallisessa laissa evättyyn oikeuteen riitauttaakseen jäsenvaltion tekemän kielteisen päätöksen tätä varten säädettyjä oikeuskeinoja käyttäen vetoamalla yhteisön oikeuden ensisijaisuuteen ja välittömään vaikutukseen. Tällaisessa tilanteessa vahinkoa kärsineiltä henkilöiltä ei olisi ollut kohtuullista vaatia, että he käyttäisivät käytettävissään olevia oikeussuojakeinoja, sillä heidän olisi joka tapauksessa ensin pitänyt maksaa kyseinen maksu, ja vaikka kansallinen tuomioistuin olisikin pitänyt sitä, että maksu oli maksettava etukäteen, yhteensoveltumattomana yhteisön oikeuden kanssa, kyseiset henkilöt eivät olisi voineet saada korkoa tälle summalle, ja ne olisivat saattaneet joutua maksamaan sakkoa (ks. vastaavasti em. yhdistetyt asiat Metallgesellschaft ym., tuomion 104 kohta).

64 Näin ollen on pääteltävä, että BGB:n 839 §:n 3 momentin kaltaisen kansallisen säännöksen soveltaminen ei ole yhteisön oikeuden vastaista edellyttäen, että vahinkoa kärsineeltä henkilöltä voidaan kohtuudella vaatia kyseisen oikeussuojakeinon käyttämistä. Kansallisen tuomioistuimen tehtäviin kuuluu kaikkien pääasiaan liittyvien seikkojen nojalla arvioida, onko asia näin.

65 Siitä mahdollisuudesta, että näin käytetty oikeussuojakeino antaisi aihetta ennakkoratkaisupyynnön esittämiseen, ja tämän vaikutuksesta tämän oikeussuojakeinon kohtuullisuuteen on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 234 artiklalla luotu menettely on yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisen yhteistyön väline, jonka avulla yhteisöjen tuomioistuin esittää kansallisille tuomioistuimille ne yhteisön oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, joita ne tarvitsevat ratkaistakseen niiden käsiteltäviksi saatetut asiat (ks. asia C-83/91, Meilicke, tuomio 16.7.1992, Kok., s. I-4871, Kok. Ep. XIII, s. I-107, 22 kohta ja asia C-380/01, Schneider, tuomio 5.2.2004, Kok., s. I-1389, 20 kohta). Kansallisen tuomioistuimen näin saamat selvennykset mahdollistavat siis sen, että sen on helpompi soveltaa yhteisön oikeutta, joten tämän yhteistyövälineen käyttämisellä ei mitenkään myötävaikuteta siihen, että yhteisön oikeusjärjestyksessä annettujen oikeuksien käyttämisestä tulisi käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa. Oikeussuojakeinon käyttämättä jättäminen vain siitä syystä, että se mahdollisesti antaa aiheen ennakkoratkaisupyyntöön, ei näin ollen ole kohtuullista.

66 Tästä seuraa, että suuri todennäköisyys siihen, että oikeussuojakeino antaa aiheen ennakkoratkaisupyyntöön, ei näin ollen sellaisenaan anna aihetta katsoa, että tuon keinon käyttäminen olisi kohtuutonta.

67 Siitä, onko velvollisuus käyttää käytettävissä olevia oikeussuojakeinoja kohtuullista silloin, kun yhteisöjen tuomioistuimessa on vireillä jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskeva kanne, on riittävää todeta, että EY 226 artiklaan perustuva menettely on täysin riippumaton kansallisista menettelyistä eikä se korvaa näitä. Kuten kolmanteen kysymykseen annetussa vastauksessa on todettu, jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskeva kanne merkitsee nimittäin objektiivista laillisuusvalvontaa yleisen edun mukaisesti. Vaikka tällaisen kanteen lopputulos voikin palvella yksityisen oikeussubjektin intressejä, sen on kuitenkin edelleenkin kohtuullista ehkäistä vahingon syntymistä käyttämällä kaikkia käytettävissään olevia keinoja, toisin sanoen käytettävissä olevia oikeussuojakeinoja.

68 Tästä seuraa, että yhteisöjen tuomioistuimessa vireillä oleva jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskeva kanne tai mahdollisuus, että kansallinen tuomioistuin esittäisi yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön, eivät sellaisinaan voi olla riittävä syy katsoa, ettei oikeussuojakeinojen käyttäminen ole kohtuullista.

69 Viidenteen kysymykseen on siis vastattava, ettei yhteisön oikeuden vastaista ole sellaisen kansallisen lainsäädännön soveltaminen, jonka mukaan yksityinen oikeussubjekti ei voi saada korvausta vahingosta, jos hän on tahallaan tai huolimattomuuttaan laiminlyönyt oikeussuojakeinoihin turvautumisen vahingon ehkäisemiseksi, edellyttäen, että tämän oikeussuojakeinon käyttäminen on vahinkoa kärsineen henkilön kannalta kohtuullista, mitä kansallisen tuomioistuimen on arvioitava kaikkien pääasiaa koskevien seikkojen perusteella. Se todennäköisyys, että kansallinen tuomioistuin esittää EY 234 artiklan perusteella ennakkoratkaisupyynnön, tai jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan kanteen vireilläolo yhteisöjen tuomioistuimessa eivät sellaisinaan voi olla riittävä syy katsoa, että oikeussuojakeinojen käyttäminen on kohtuutonta.

Oikeudenkäyntikulut

70 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Yksityiset oikeussubjektit, joiden oikeuksia on loukattu terveyttä koskevista vaatimuksista tuoreen lihan tuotannossa ja markkinoille saattamisessa 26.6.1964 annetun neuvoston direktiivin 64/433/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna 29.7.1991 annetulla neuvoston direktiivillä 91/497/ETY, ja eläinlääkärintarkastuksista yhteisön sisäisessä kaupassa sisämarkkinoiden toteuttamista varten 11.12.1989 annetun neuvoston direktiivin 89/662/ETY virheellisellä täytäntöönpanolla tai soveltamisella, voivat vedota tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevaan oikeuteen voidakseen saattaa jäsenvaltion vastuuseen yhteisön oikeuden rikkomisesta.

2) Yhteisön oikeudessa ei edellytetä, että kansallisessa lainsäädännössä säädetty vanhentumisaika, jota sovelletaan oikeuteen saada vahingonkorvausta jäsenvaltiolle yhteisön oikeuden rikkomisesta syntyvän vastuun perusteella, keskeytyy tai lykkääntyy Euroopan yhteisöjen komission vireille paneman, EY 226 artiklan mukaisen jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan menettelyn ajaksi.

3) Yhteisön oikeuden vastaista ei ole se, että valtion vahingonkorvausvastuuseen perustuvan sellaisen kanteen nostamiselle säädetty vanhentumisaika, joka perustuu direktiivin virheelliseen täytäntöönpanoon, alkaa kulua siitä ajankohdasta, jona ensimmäiset vahingolliset seuraukset tästä virheellisestä täytäntöönpanosta ovat syntyneet ja jona sen myöhemmät vahingolliset seuraukset ovat ennakoitavissa, vaikka tämä ajankohta edeltäisikin tämän direktiivin asianmukaista täytäntöönpanoa.

4) Yhteisön oikeuden vastaista ei ole sellaisen kansallisen lainsäädännön soveltaminen, jonka mukaan yksityinen oikeussubjekti ei voi saada korvausta vahingosta, jos hän on tahallaan tai huolimattomuuttaan laiminlyönyt oikeussuojakeinoihin turvautumisen vahingon ehkäisemiseksi, edellyttäen, että tämän oikeussuojakeinon käyttäminen on vahinkoa kärsineen henkilön kannalta kohtuullista, mitä kansallisen tuomioistuimen on arvioitava kaikkien pääasiaa koskevien seikkojen perusteella. Se todennäköisyys, että kansallinen tuomioistuin esittää EY 234 artiklan perusteella ennakkoratkaisupyynnön, tai jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan kanteen vireilläolo yhteisöjen tuomioistuimessa eivät sellaisinaan voi olla riittävä syy katsoa, että oikeussuojakeinojen käyttäminen on kohtuutonta.

Allekirjoitukset